

Fôring av sau med lite heimeavla grovfôr

Forfatter

Finn Avdem, Nortura

Sammendrag

Tørke mange stader i sør-Noreg gjev ein svært utfordrande situasjon for mange når det gjeld å skaffe nok beite og vinterfôr til sauene. Her er Team Småfe (Nortura) sine beste råd for å kome igjennom vinteren med minst mogleg økonomisk tap. Dei to viktigaste er: • Det lønner seg å prøve og levere slaktemogne lam som oppnår kvalitetstilskot og kvalitetstillegg. • Det lønner seg å halde produksjonen oppe, både når det gjeld tal soyer og produksjon pr. soye, sjølv om dette betyr at ein må kjøpe inn meir fôr.

Publisert

2018

Referanse

Sau og Geit Nr. 4/2018

Utskriftsdato

18.04.2024 www.fag.nsg.no

Fôring av sau med lite heimeavla grovfôr

Tørke mange stader i sør-Noreg gjev ein svært utfordrande situasjon for mange når det gjeld å skaffe nok beite og vinterfôr til sauene. Her er Team Småfe (Nortura) sine beste råd for å kome igjennom vinteren med minst mogleg økonomisk tap. Dei to viktigaste er:

- Det lønner seg å prøve og levere slaktemogne lam som oppnår kvalitetstilskot og kvalitetstillegg.
- Det lønner seg å halde produksjonen oppe, både når det gjeld tal søyter og produksjon pr. søyte, sjølv om dette betyr at ein må kjøpe inn meir fôr.

Tekst: Finn Avdem, fagsjef småfe, Nortura og Erling Skurdal, tilførselsleiar småfe Region Øst

Heimebeitet tørkar bort

Ein del har sau på heimebeite der manglande nedbør gjer at det blir liten gjenvekst. Fiberrikt kraftfôr fungerer fint på lam, sjølv med liten andel grovfôr. Ei løysing kan da vera å setje ut kraftfôrautomatar og støttefôre lamma med fiberrikt kraftfôr etter appetitt. Lamma må ha rikeleg tilgang på vatn. Sjølv om det vil gå mykje kraftfôr, vil dette likevel lønne seg mot å slakte lam som ikkje er slaktemogne. Det vil alltid lønne seg å føre lamma til at dei oppnår kvalitetstilskotet (O+ eller betre) og Stjernelam-kvalitet (minimum 15,1 kg slaktevekt ca. 40 kg levandevekt, O+ eller betre, feittgruppe 1+, 2-, 2,2+, 3- og 3).

Har du eit område som du likevel skal rydde, så vil sauen setje pris på å få lauv og kvist og gnage på i tillegg til kraftfôret. Dersom søyene byrjar å bli magre, så kan det vera ei løysing å avvenne lamma noko tidlegare enn vanleg, slik at søyene berre skal fø seg sjølv. Manglar ein heilt beite til lamma, så kan ein setja dei inn på fiberrikt kraftfôr og minimum med grovfôr. Vekstsesongen er enda ikkje over, men ein kan vel alt nå slå fast at mange vil ha mykje mindre grovfôr enn vanleg når ein skal starte på årets innefôringssesong.

Lite grovfôr krev god planlegging

Mange reknar grovfôrlageret sitt i tal rundballar. Hugs da på at ein rundball med godt fortørka gras inneheld mykje meir fôr enn ein fuktig rundball. Situasjonen kan difor vera litt betre enn ein trur. Fôrmengda kjem også an på haustetidspunktet. Fôrverdien går som kjent ned når graset blir seint hausta. I samband med eit fagmøte om fôring av sau på Vinstra, Gudbrandsdalen, for ein del år sidan, vog Norsk Landbruksrådgjeving rundballar og sende inn grovfôranalyser av rundballane for møtedeltakarane. Her er resultatet når det gjeld tørrstoff- og energi-innhald i ulike rundballar (tabell 1).

Resultatet syner at det er stor variasjon i mengde fôr i ein rundball, først og fremst avhengig av kor mykje vatn det er i rundballen. Rundball nr. 1 inneheld under halvparten av fôrmengda og energimengda samanlikna med rundball nr. 4. Ei rundballevekt og ei grovfôranalyse vil difor

Ikkje alle søyter får appetittfôring med grovfôr i år.

Tabell 1: Förmengde- og verdi i ulike rundballar:

Nr.	Type grovför	Tørrstoff (TS)%	Vekt rund-ball	Kg grovför TS	% TS av nr. 4	FEm/kg TS	FEm pr. rund-ball	% FEm av nr. 4
1	Surför 1. slått 25.07	22,6 %	680	154	44 %	0,79	121	45 %
2	Surför 2. slått 20.08	34,9 %	650	227	65 %	0,86	195	72 %
3	Surför 1. slått 27.06	42,9 %	570	245	71 %	0,83	203	75 %
4	Surför 1. slått 10.06	51,7 %	670	346	100 %	0,78	270	100 %
5	Surför 2. slått 15.08	21,2 %	900	191	55 %	0,84	160	59 %
6	Surför 2. slått 01.09	44,9 %	665	299	86 %	0,84	251	93 %
7	Surför 1. slått 16.06	31,7 %	940	298	86 %	0,88	262	97 %

Tabell 2: Förtong i FEm og AAT for ei søyje gjennom ein inneföringssesong:

Søyje nr.		FEm/dag	AAT pr. FEm
1	Søyje 82 kg vedlikehaldsföring	0,9	82
2	Søyje 82 kg i därleg hold skal gå opp 1 holdpoeng i løpet av 150 dagar	1,4	78
3	Søyje 82 kg og drektig med tvillingar fire veker før lamming	1,6	85
4	Søyje 82 kg med tvillingar som skal vekse 350 g/dag 0,4 FEm/dag i haldmobilisering frå søyja	2,8	102

Tabell 3: Innhold i grovför hausta litt før full skyting:

	% tørrstoff	NDF pr. kg tørrstoff	FEm pr. kg tørrstoff	AAT pr. kg tørrstoff	PBV pr. kg tørrstoff
Grovför middels tidleg hausta	30	621	0,85	72	7,4

Tabell 4: Sannsynleg grovförropptak ved appetittföring for ei 82 kg vaksen søyje:

	Kg för	Kg grovförtørrstoff	FEm	AAT
Før lamming	4,5 kg	1,3	1,2	97
Etter lamming	5,4 kg	1,6	1,4	116

Tabell 5: Kraftförbehov og grovförandel ved appetittföring av grovför:

Søyje nr.		Kg kraftför pr. dag (Formel sau)	Andel grovför-tørrstoff i rasjonen av totalt tørrstoffsopptak
1	Søyje 82 kg vedlikehaldsföring	0	100 %
2	Søyje 82 kg i därleg hold skal gå opp 1 holdpoeng i løpet av 150 dagar	0,2	88 %
3	Søyje 82 kg og drektig med tvillingar fire veker før lamming	0,4	79 %
4	Søyje 82 kg med tvillingar som skal vekse 350 g/dag, reknar med 0,4 FEm/dag i haldmobilisering frå søyja	1,4	56 %

vera ekstra viktige hjelpemiddel denne föringssesongen for å få betre oversikt over grovförsituasjonen. Om du ikkje har gjort dette tidlegare år, så prøv det nå! Ta kontakt med Norsk Landbruksrådgiving. Nokre kraftförleverandørar tilbyr også uttak av grovföranalysar.

Korleis bruke föret gjennom vinteren?

Når ein har for lite grovför har ein to alternativ: Anten kjøpe grovför - dersom

det er å få tak i. Eller føre avgrensa med grovför og bruke meir kraftför. Alt tyder på at prisn på grovför kan bli høg dette året. Difor kan det bli rimelegare å føre avgrensa med grovför og auke kraftförbrukten. Dette betyr at **alle søyjer må ha kvar sin ete-opning**, slik at alle kan eta samstundes. Den som har lagt opp til föringssystem med fleire søyjer pr. eteopning, må difor sjå på moglegheiter for å lage ekstra förbrett slik at alle søyene får kvar si eteopning,

kjøpe NH₃-halm og føre berre med dette - eller blande halm og surför slik at det heimeavla grovföret varer lengre med appetittföring. Har ein kraftförautomat, kan ein gje fiberrikt kraftför fleire gonger om dagen frå den. Dette vil truleg også redusere opptaket av grovför.

Må ha ei viss mengde grovför

Sauen treng ein viss andel grovför i förrasjen, fordi grovförfiber (NDF) stimulerer drøftygginga og spyytproduksjonen. Dette er viktig for at det ikkje skal bli sur vomgjæring og därlege livsvilkår for mikrobanane som bryt ned föret i vomma. Nok grovförfiber er også viktig for at det skal bli eit godt flytelag i vomma som bremsar passasjen av fört, slik at vommikrobanane får nok tid til å bryte ned det nedbrytbare föret i vomma. Dette er viktig for å oppnå ei best mogleg utnytting av föret. Förtongen til ei søyje varierer mykje gjennom ein inneföringssesong (tabell 2).

Når vi skal spare grovför, er det viktig at vi alltid syter for at det er ein stor nok andel grovför og grovförfiber i totalrasjen til sauen. Når förbehovet er stort, må ein som regel ha ein stor andel kraftför i rasjen for å dekke opp energi- og proteintriongen, sjølv med appetittföring med grovför. I Nortura har vi laga förranleggsvirketøyet Nortura saueföring, der vi kan rekne på sannsynleg grovförropptak ut frå fiberinnhaldet (NDF/kg TS) og energiinnhaldet (FEm/kg TS) i grovföret. Vi tek utgangspunkt i grovför hausta ein stad mellom begynnande og full skyting (tabell 3 og 4).

Dersom vi skal dekke energitrongen gjennom inneföringssesongen ut frå tabell 2, får vi fylgjande kraftförbehov og samansettning av förrasjen ved appetittföring med grovför (tabell 5).

Redusert grovför må kompenserast

Dette viser at det er enklast å spare grovför når förbehovet er lågt. Da vil rasjonen likevel innehalde nok grovför til at drøftygging og flytelag fungerer tilfredsstilende. Dersom vi planlegg å halvere grovförrasjen fra 4,5 til 2,3 kg surför i lågdrektigheitstida, må vi auke kraftför-rasjen med ca. 0,6 kg om vi skal gje same energimengda til sauen. Ein slik rasjon vil innehalde ca. 50-70 % grovför, altså ca. like mykje som etter lamming. Dette vil kunne fungere bra.

30 % redusert grovför går bra

Vi tenkjer oss ein sauebonde som set inn sauen ca. 15. oktober og har medel paringsdato ca. 1. desember. Da vil søyene vera høgdrektige frå starten av mars og

medel lammingsdato vil vera ca. 1. mai. Vidare er vanleg dato for beiteslepp ca. 20. mai for denne bonden. Ved å redusere surförtildelinga frå 4,5 kg (appetittföring) til 2,3 kg surför fram til ca. 1. mars, reduserer han samla grovförforbruk med ca. 30 % samanlikna med appetittföring med grovför i heile inneförlingsperioden.

Valg av kraftförsdag

Kraftförrprodusentane har fleire kraftförsdag å by på til sau. Prisane er temmeleg like pr. FEM. Ein bør da velja eit av dei fiberrike kraftförsdagene, fordi dette vil fylle litt meir i vommene og auke fiberinnhaldet i rasjonen. Er grovföret veldig seint hausta, bør ein velje eit kraftförr med positiv PBV (Protein Balanse i Vomma), fordi grovföret sannsynlegvis har negativ PBV. Dette er viktig for at vommikrobene skal få nok protein.

Sauen er ikkje mett!

Når ein förar avgrensa med grovför, er ikkje soyene mette og förbrettet står tomt store delar av dagen. Dette kan føre til uvanar som gnaging på treinreiling og at dei nappar ulla av kvarandre. Soyene bør difor få tilgang på halm eller anna «gnag». Det vil vera god sysselsetting mellom måltida med grovför og kraftförr.

Det er meir lønsamt å gje meire kraftförr enn å redusere for mykje på soyeflokken når ein har lite grovför.

Kor lite grovför kan du greie deg med?

Kor lite eigenprodusert grovför kan du greie deg med? Korleis berge flokken med 30 % av normal grovförravling? Vi har rekna litt på eit eksempel.

Redusér påsett

Vi har for tida overproduksjon av spesielt sauekjøtt. Nortura Totalmarked oppmodar difor til at sauebondene reduserer påsettet sitt slik at ein startar årets inneförlingssesong med 4 % færre soyene enn i fjor.

Vidare må ein utnytte alle mogelegheiter til kjøp av grovför. Sjølv om kornhausten også er därleg, så er kornprodusentane sterkt oppmoda om å ta vare på halmen i år.

Kjøp halm

Difor - om du ikkje har halm sjølv - prøv å få tak i halm frå kornprodusentar.

Felleskjøpet og andre har elles teke på seg ei formidlarolle mellom kornprodusentane og husdyrprodusentane. Sjå: <https://www.felleskjopet.no/kraftfor/halmformidling/> Vi håpar og trur difor det kan bli ein del NH₃-halm å få tak i. NH₃-halm saman med kraftförr med positiv PBV, er fullt brukande förr til lågdrektig sau. Regionane i Norsk Landbruksrådgjeving tilbyr også lokal förrformidling. Vi kan

rekne litt på korleis sauebonden vi omtala ovanfor kan spare eigenprodusert grovför. Vi seier han i utgangspunktet har 150

vaksne soyar og 50 påsettlam og medels tidleg hausta grovför i rundballar. Rundballene veg 700 kg, det er ca. 180

Tabell 6: Behov for rundballar for ein sauebonde med 200 soyar og korleis han kan spare grovför ved avlingssvikt:

Tiltak	Behov for rundballar	Sparte rundballar	% av normallavling
Full appetittföring	270		
1 Redusere soyeflokken med 5 % dvs. 10 færre påsettlam	260	10	96
2 Tiltak 1 + restriktiv föring (50% av appetittföring) med grovför i lavdrektigheitstida	180	90	67
3 Tiltak 1 + restriktiv föring (50% av appetittföring) i heile drektigheitstida	146	124	54
4 Tiltak 1 + berre NH ₃ -halm i lavdrektigheitstida*) + restriktiv föring av grovför i høgdrektigheitstida	66	204	24

*) Her vil det vera behov for å kjøpe ca. 110 rundballar med NH₃-halm.

Definisjon av ulike fôringssperiodar

- Lavdrektigheitstida: Frå innsett til 8 veker før lamming
- Høgdrektigheitstida: Frå 8 veker før lamming til lamming
- Lammingstida: Lamming til beiteslepp

Tabell 7: Fôrplan med NH₃-halm i lavdrektigheitstida, 82 kg sôye:

Sôye lavdrektig dårleg hold	Kg TS	Kg fôr	FEm	AAT	PBV
NH ₃ behandla halm 80 % ts	0,86	1,1	0,58	57,5	-27,5
Kraftfôrbehov					
Kg kraftfôr *)		0,8			
Sôye lavdrektig godt hold	Kg TS	Kg fôr	FEm	AAT	PBV
NH ₃ behandla halm 80 % ts	0,86	1,1	0,58	57,5	-27,5
Kraftfôrbehov					
Kg kraftfôr *)		0,43			
Þåsettlam	Kg TS	Kg fôr	FEm	AAT	PBV
NH ₃ behandla halm 80 % ts	0,42	0,6	0,29	28	-13,6
Kraftfôrbehov					
Kg kraftfôr *)		0,9			

*) Kraftfôret bør ha minst + 10 g PVB/FEm

Tabell 8: Fôrplan med 50 % appetittfôring med middels tidleg hausta surfôr i lavdrektigheitstida, 82 kg sôye:

Sôye lavdrektig dårleg hold	Kg TS	Kg fôr	FEm	AAT	PBV
1. slått surfôr < 25 % kløver					
middels tidleg hausta 30 % ts	0,68	2,3	0,57	48,7	5,0
Kraftfôrbehov					
Kg fiberrikt kraftfôr		0,9			
Sôye lavdrektig godt hold	Kg TS	Kg fôr	FEm	AAT	PBV
1. slått surfôr < 25 % kløver					
middels tidleg hausta 30 % ts	0,68	2,3	0,57	48,7	5,0
Kraftfôrbehov					
Kg fiberrikt kraftfôr		0,43			
Þåsettlam	Kg TS	Kg fôr	FEm	AAT	PBV
1. slått surfôr < 25 % kløver					
middels tidleg hausta 30 % ts	0,37	1,2	0,32	27	2,7
Kraftfôrbehov					
Kg fiberrikt kraftfôr		1,0			

FEm pr. rundball. Dersom han får tak i ballar med NH₃-halm, så veg desse 220 kg og inneheld 120 FEm pr. rundball. Med full appetittfôring treng han 270 rundballar surfôr, eller 1,4 rundballar pr. sau. Dette greier han fint å dyrke i eit normalår. Han har fått kraftig avlingssvikt i år og må setja inn tiltak. Her er ulike forslag (tabell 6).

Bruk det beste grovfôret rundt lamming

Behovet for innkjøpt kraftfôr vil sjølv sagt auke vesentleg med restriktiv tildeling av grovfôr og bruk av NH₃-halm. Men det er likevel god økonomi å ikkje redusere flokken meir enn det som er tilrådd for å få

betre marknadsbalanse. Ein stor reduksjon av flokken på grunn av lite grovfôr, vil føre til at ein dreg med seg tapet inn i komande år når det blir normale grovfôrviljingar. Får ein tak i halm, og ein har nok grovfôr til restriktiv tildeling, så kan ein sjølvsagt kombinere halm og restriktiv tildeling av grovfôr, slik at sôya blir mett. Ein må uansett planlegge, slik at ein kan ha appetittfôring med det beste grovfôret ein har hausta i tida rundt lamming. I dette eksempelet kan ein, med bruk av NH₃-halm i lavdrektigheitstida, og restriktiv tildeling av grovfôr i resten av drektigheitstida, greie seg med 30 % av normalavling.

Hjelpemiddel for å beregne rett fôring

Ei surfôrvekt, fôranalyser, fôrplanlegging og gode råd er gode hjelpemiddel for å rekle seg fram til rett fôring. Aktuelle nettadresser der ein finn informasjon om dette er:

- Rundballevakter/silovekter: www.teo.no
- Grovfôranalyser: www.eurofins.no/vare-tjenester/landbruk/grovfor-drovtyggere.aspx www.ofotlab.no
- Fôrplanleggingsverktøy: Nortura Saufôring, logg inn på medlem.nortura.no/smaafe og gå inn på «Beregningsskalkulatorer».
- Gode råd: medlem.nortura.no/smaafe/raadgiving/fagpersoner

Økonomiske vurderingar

Oppsummert: Det finst fleire måtar å tenke på for å kome seg igjennom vinteren utan for store økonomiske tap. Korleis slår dei ulike «bergingsregima» ut økonominisk? Vi har rekna litt på tre scenarier:

1. Tidleg nedslakting kontra meir kraftfør?

Eks. 1: Tidleg slakting av ikkje slaktemogent lam på eit uttørka heimebeite samanlikna med å sluttføre lammet på fibrikt kraftfør og minimum mengde grovfør:

Dette eksempelet er berekna med «Slakteoppgjerskalkulatoren 2018» som du finn under «Beregningsskalkulatoren» på Medlemsportalen.

Føresetnad ikkje slaktemogent lam:

- Distriktszone 2 i lammering, pulje 130 dyr eller meir
- Lam levert veke 32 med 13,3 kg slaktevekt (ca. 35 kg l. vekt) kl. O
- Slakteoppgjer inkl. tilskot: Kr 764

Føresetnad sluttfôra lam:

- Sluttfôring i 28 dagar, tilvekst 350 g/dag
- Lam levert veke 36 med 17,9 kg slaktevekt (ca. 45 kg l. vekt) kl. R (lammet oppnår da Gourmet- og Stjernelamtillegg og kvalitetstillegg)
- Slakteoppgjer inkl. tilskot: Kr 1 634

Konklusjon:

Dette gjev eit vederlag for sluttfôring på kr 870 pr. lam eller kr 31 pr. dag. Dersom vi reknar kr 6 pr. dag i fôr, er vederlag til arbeid kr 700 pr. lam eller kr 25 pr. lam og dag. I tillegg får Nortura tilførslar av lam som det er mogleg å bruke til gode, lønsame produkt og ikkje berre fârikalkjørråstoff.

2. Redusert flokk (nedslakting) kontra meir kraftfør

Eks. 2: Flokk på 100 søyar, nedslakting til 50 søyar samanlikna med å halde soyetalet stabilt og gje 50 % mindre grovfør og kompensere dette med å auke kraftførforbruket:

I eit normalår er kraftførforbruket 70 FEM pr. sôye. Med grovfôrsparing aukar kraftførforbruket til 190 FEM pr. sôye. I normalår er dekningsbidraget kr 3 000 pr. sôye. Ved å spare på grovfør og auke kraftførforbruket, blir dekningsbidraget kr 2 660. Ved nedslakting reknar vi med at ein kan vera oppe i 75 søyar året etter avlings-skadeåret ved å setja på ekstra mange påsettlam.

- Tapt dekningsbidrag ved å spare grovfør og auke kraftførforbruket i avlings-skadeåret blir i dette eksempelet: Kr 340 x 100 søyar = kr 34 000.
- Tapt dekningsbidrag på 50 søyar i avlingsskadeåret ved å slakte ned vert kr 150 000.
- Tapt dekningsbidrag på 25 søyar året etter avlingsskadeåret vert i tillegg kr 75 000

Konklusjon:

Sum brutto tap ved nedslakting:	
150 000 + 75 000	= kr 225 000
- Redusert dekningsbidrag ved meir kraftfør	kr 34 000
Netto tap ved nedslakting (redusert flokk)	kr 191 000

3. Svakere fôring og mindre produksjon

Eks. 3: Gje søyene mindre fôr og dermed oppnå lågare produksjon:

Dersom tal lam om hausten går ned frå 1,7 lam pr. sôye til 1,5 lam pr. sôye og medel slaktevekt går ned frå 19 kg slaktevekt til 17 kg slaktevekt, vil dekningsbidraget da gå ned til ca. kr 2 500 pr. sôye.

Konklusjon:

Brutt tap for flokken:	
Kr 500 x 100 søyar	= kr 50 000
- Fradrag for reduserte forkostnader?	kr 0
Netto tap for flokken	kr 50 000

Hovedkonklusjon:

- Det lønner seg å prøve og levere slaktemogne lam som oppnår kvalitetstilskot og kvalitetstillegg.
- Det lønner seg å halde produksjonen oppe, både når det gjeld tal søyar og produksjon pr. sôye, sjølv om dette betyr at ein må kjøpe inn meir fôr.

Høg avdrått og slaktemogne lam – lønnsomt også i år med knapp tilgang på grovfôr.

